

References

1. Лымаев В.И. Берега Аральского моря – внутреннего водоема аридной зоны. -Ленинград: «Наука», 1967. –С. 254.
2. Каразин Н.Н. // Нива. (Журнал литературы, политики и современной жизни). 1886. № 1–26. –С. 79.
3. Aimbetov I., Bekimbetov R. Engineering and geoeological assessment of soils salinity in Nukus using GIS technologies. // E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2021. Т. 265. – С. 03006.
4. Izzet A., Rakhim D. Assessment of salinization of soils and groundwater of the Khojaly district (Southern Aral sea region) //E3S Web of Conferences. EDP Sciences, 2023. Т. 407. – С. 02013.
5. Аимбетов И.К., Доспанов Р.Р. Инженерно-геологические и гидрогеологические условия Ходжейлийского района. //Вестник КК ОАН РУз.- Нукус: 2023. № 3. - С.20-25.
6. Гледко Ю. Гидрогеология. – Litres, 2021.
7. Brasington R. Field hydrogeology. – John Wiley & Sons, 2023.
8. Karamouz M., Ahmadi A., Akhbari M. Groundwater hydrology: Engineering, planning, and management. – Crc Press, 2020.
9. Schwartz F. W., Zhang H. Fundamentals of groundwater. John Wiley & Sons, 2024.
10. Курбанбаев Е., Артыков О., Курбанбаев С. Интегрированное управление водными ресурсами в дельте реки Амударья //Ташкент: Global water partnership Central Asia and Caucasus. 2010. Т. 57.

REZYUME. Maqolada Qoraqalpog'iston Respublikasi Xo'jayli tumanining gidrogeologik sharoitlarini o'rganish natijalari keltirilgan. Yer osti suvlarining mineralizatsiyasining sxematik xaritalari tuzildi. Qoraqalpog'iston Respublikasi Xo'jayli tumanida yer osti suvlarining sho'rlanishi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatdiki, yer osti suvlarining minerallashuvi 0,5-25 g/l oralig'ida o'zgarib turadi. O'rganilayotgan hududning yer osti suvlari asosan sulfat (72%) va xlorid-sulfat (22%) sho'rlanish turlariga tegishli. Shchukarev tasnifiga ko'ra, yer osti suvlari asosan sho'rlanishning sulfat va sulfat-xlorid sinflariga kiradi. Xo'jayli tumanining yer osti suvlaridan foydalanish uchun suvni tuzlardan tozalash kerak. Tuzilgan sxematik xaritalardan Xo'jayli tumanining qadimiy shaharlari va aholi punktlarini arxeologik qazishmalarda foydalanish mumkin.

РЕЗЮМЕ. В статье представлены результаты исследований гидрогеологических условий Ходжейлийского района Республики Каракалпакстан. Построены схематические карты минерализации грунтовых вод. Результаты исследований засоленности грунтовых вод Ходжейлийского района Республики Каракалпакстан показали, что минерализация грунтовых вод изменяется в пределах 0,5-25 г/л. Наименьшая минерализация грунтовых вод наблюдается, где протекали протоки Амударьи. грунтовые воды исследованной территории относятся в основном сульфатному (72%) и хлоридно-сульфатному (22%) типам засоления. По классификации Щукарева грунтовые воды в основном относятся сульфатному и сульфатно-хлоридному классам засоления. Для использования грунтовых вод Ходжейлийского района необходимо осуществить очистку воды от солей. Составленные схематические карты можно использовать при археологических раскопках древних городов и поселений Ходжейлийского района.

SUMMARY. The article presents the results of studies of the hydrogeological conditions of the Xojeli district of the Republic of Karakalpakstan. Schematic maps of groundwater mineralization have been constructed. The results of studies on the salinity of groundwater in the Xojeli district of the Republic of Karakalpakstan showed that the mineralization of groundwater varies within 0.5-25 g/l. The lowest mineralization of groundwater is observed where the channels of the Amu Darya flowed. The groundwater of the studied area belongs mainly to sulfate (72%) and chloride-sulfate (22%) types of salinization. According to Shchukarev's classification, groundwater mainly belongs to the sulfate and sulfate-chloride classes of salinity. To use the groundwater of the Xojeli district, it is necessary to purify the water from salts. The compiled schematic maps can be used in archaeological excavations of ancient cities and settlements of the Xojeli district.

INFORMACIYALIQ JAMIYET HÁM SHAXS RUWXIY DÚNYASINIŇ QÁLIPLESIWINIŇ ÓZ ARA BAYLANISLILIGI

A.J.Allambergenov – *filologiya ilimleri kandidati, docent*
Muhámmad al-Xorazmiy atındaǵı TITU Nókis filiáli

Tayanch so'zlar: ma'naviyat, jamiyat, shaxs, dunyoqarash, bilim, tafakkur, huquq, madaniyat, g'oya, iqtisod, tafakkur, fan, texnika.

Ключевые слова: духовность, общество, личность, мировоззрение, знание, мышление, право, культура, идея, экономика, мысль, наука, технология.

Key words: spirituality, society, personality, world view, knowledge, thinking, law, culture, idea, economy, thought, science, technology.

Ózbekstan Respublikasınıń Birinshi Prezidenti I.Karimovtıń: «Bárshemizge ayan bolıwı kerek, qay jerde biyǵamlıq hám biyparwalıq húkım súrse, eń aktual máseleler ózi boladılıqqa taslap qoyılса, sol jerde mánawiyat eń soqır hám eń ázzi toshkaǵa aylanadı hám kerisinshe – qay jerde sergeklik hám jan kúyerlik, joqarı aql-oy hám oy-pikir húkımdar bolsa, sol jerde mánawiyat qúdiretli kúshke aylanadı», [1:33] degen pikiri házirgi dúnyanıń informaciyalıq, ideologiyalıq kátinasına, onıń insan mánawiyatı, ruwxıy dúnyası menen baylanıslılıǵına, qáliplesiwine berilgen shın baha desek boladı. Sebebi informaciyalıq texnologiyalardıń mazmunı, onıń ekonomikalıq hám sociallıq transformaciyası adamlar hám jámiyetshilikke bilimler hám ideyalardı qollana alıwında kórinedi.

Al, búgingi kúnde Prezidentimiz Sh.Mirziyoev [2] tárepinen qoyılıp atırǵan mámleketti rawajlandırıw strategiyasınıń baslı maqseti de jaslardıń mánawiyatın rawajlandırıw hám kámil insandı qáiplestiriw máselesi bolıp esaplanadı.

Informaciyalıq jámiyet, biziń pikirimizshe, adamlarǵa óz potencialların hám maqsetlerin keń túrde ámelge asırıwına imkan jaratadı. Buniń ushın, informaciyalıq texnologiyalar ekonomikalıq joqarılawǵa, jámiyetlik parawanlıqtıń ósiwine, demokratiyalıq principlerdi bekkemlep sociallıq kelisimdi stimullastırıwǵa, transparenstlik hám juwapkershilikli basqarıwǵa, insan

huquqların qorǵawǵa, xalıqaralıq tınıshlıq hám turaqlılıqtı bekkemlep, mádeńiy kóp túrlilikti rawajlandırıwǵa xızmet etiwı kerek.

Bul maqsetke erisip hám mashqalalardı sheshiw ushın nátiyjeli milliy hám xalıqaralıq strategiyalar islep shıǵılmaqta.

Informaciyanıń tásirinde sociallıq strukturalardıń ózgeriw xarakterine alımlar tárepinen berilgen prognosdı kórip shıraqar: Social toparlardıń sanı ósedi, bul tabiiy rawishte olardıń orta kóleminiń kishireyiwine alıp keledi. Zamanagóy informaciyalıq texnologiyalar adamlardıń máplerin anıq, operativ esapqa alıp ámelge asıradı. Social toparlardıń tálim dárejesi, intellektuallıǵı h.t.b sıyaqlı parametrlerinıń sapalıq parametrleri jaqsılanadı. Social toparlar ortasındaǵı, hár qıylı kriteriyalar boyınsha jańa procentlik salıstırmalar qáipleseıedi.

1) intellektuallar – intellektual, aql miynetı menen shuǵıllanıwshı adamlardıń sanı kóbeyedi. Hátte ayırıqsha «intellektuallar» klasınıń payda bolıwı boljanbaqta. Intellektuallıq aql miynetı menen shuǵıllanıwdı qálemewshiler, informaciyalıq xızmet kórsetiwshiler sferasında isleydi, bular informaciyalıq jámiyette 50% ten kóbiregin qurap, xızmet kórsetiw yaki materiallıq óndiris tarawında bánt boladı.

2) Miynetke jaramlı adamlardıń sanı kóbeyedi. Aldıńǵı áwlad adamları peńsiyaǵa shıqqannan keyinde jumıs isley aladı, sebebi jumısqa jaramlılıq jası sozıladı (dene miyden

aldın qartayadı). Piramida kórinisli social-ekonomikalıq struktura waqtıńń ótiwi menen túrli korinisli (seteobraznyy), mozaikalı strukturaǵa ornın bosatıp bereı. Túrli struktura jańa informaciyaq texnikaǵa kóbirek sáykes keledi. Bahalıqlar iyerarxiyasınıń eń joqarı orınlarınıń birinde, dásturiy jámiyetke tán bolmaǵan shaxs avtonomiyası turadı degen boljawlarda bar. Onda, shaxs qanday da bir iri shólkemge tiyisiligi menen, korporativ baylanıslı, belgili bir sistemanıń elementi bolǵanda shaxs sıpatında sáwlelenedi. Eger adam qanday da bir korporaciyaǵa tiyisli emes bolsa, ol shaxs bola almaydı. Texnogenlik sivilizaciya shaxs avtonomiyasınıń ayrıqsha tipi payda boladı: adam óz korporativ múnásibetlerin, olarǵa qattı baylanbaǵanlıǵı ushın ózgerte aladı, ol iyiliwshen, adamlar menen jaqsı múnásibette boladı, hár qıylı sociallıq shólkemlerge, hár qıylı mádeniy dástúrlerge qatnasa aladı.

Zamanagóy ilim hám texnikalıq dóretiwshilik insan iskerligi sheńberine jańa strategiyalardı talap etiwshi, jańa tiptegi obyektlerdi kirgizbekte. Sóz, sinergetikalıq effektke iye, ózi rawajlanıwshı sistemalardı qamtıwshı obektler haqqında.

Bizń mámleketimizde, informaciyaq jámiyetniń qalıplesiw procesi baslanǵısh etapta desek qátelespeymiz, sebebi bunday jámiyetniń tolıq qalıplesiwi ushın kóplep faktorlar kesent etedi. Máselen:

- xalıqtıń materiallıq jaǵdayı hámme payıtta da, adamlarǵa informaciyaq texnikadan individual paydalanıwǵa imkan bermeydi;

- ózimizde islep shıǵarılǵan zamanagóy informaciyaq qurallar joqtıń qasında;

- paydalanıwshılardıń informaciyaq texnologiyadan paydalanıwǵa tayın emesligi, xalıqtıń kompyuter sawtaxanlıǵınıń tómén dárejede ekenligi;

- informaciyaq texnologiyalardı adam faktorın esapqa almay engiziw, yaǵnıy óndiris jumısshılarınıń psixologiyalıq ózgesheliklerin esapqa almaw;

- pikirlew inerciyası, eski pikirlew adetlerine baǵdarlaw, tanıs emes, jańa kompyuterlik texnikadan qorqıw, onıń iskerligine isenbew h.t.b;

Industrialıq, postindustrialıq hám informaciyaq jámiyettegi insannıń miynet iskerliginiń stimulları haqqında aytsaq, eger jámiyet rawajlanıwınıń informaciyaqqa shekemgi periodında, insannıń miynetke degen stimuli abadanshılıqqa, materiallıq komfortqa umtılıw bolsa, informaciyaq jámiyetke bul stimullardıń tásiрі páseyedi, sebebi adamnıń fiziologiyalıq talapların qanaatlandırw kóp kúshli talap etpeydi.

Informaciyaq jámiyetke insannıń ruwxıy dúnyasın rawajlandırıwshı stimullarda bar:

- shaxstıń jámiyetlik statusınıń joqarılawınıń kepilleniwi;

- elitalıq tálim alıw imkaniyatına iye bolıwında;

- jámiyetlik belgililik;

- sociallıq-ekonomikalıq ortalıqtı arnawlı shólkemlestiriw;

- informaciya almasıwı menen óz ara mádeniy baylanıstıń kúsheyiwi;

- kollektiv intellekttiń jeke individ aqıl-oyına tásir etiw;

- ilim hám tálimniń rawajlanıwı insan iskerliginiń tiykarına aylanıwı.

-Informaciyaq texnologiya ruwxıy mádeniyatqa aktiv tásir etedi, kompyuterlik mádeniyat qalıplesip, mádeniyat jemisleri haqıyqatında da xalıq mülkine aylanadı. Kompyuterlestiriw, gumanizaciyalaw hám talimniń úzliksizligi ámelge asadı. Iri kólemdegi ilimiy málimlemen qabıllaw, qayta islew hám jetkerip beriw avtomatlastırıladı hám kompyuterlestiriledi.

- Insan jamiyeshiligi iskerligi globallassadı. Bir pütün ekonomikalıq xojalıq payda boladı. Jámiyetshilik global mashqalalardı sheshiw imkaniyatına iye bolıp, usı baǵdarda baradı.

- Insan hám jamiyetshilikniń tábiyatqa, qorshaǵan ortalıqqa múnásibeti tópkilikli ózgere baslaydı. Jámiyet tábiyat üstinen hókimran bolıw ushın emes, al tábiyat penen garmoniyalı múnásibette bolıwǵa qádem qoyadı.

Birinshi gezekte, ilimiy islep shıǵılǵan hám injenerlik engizilgen, tábiyatqa racional paydalanılatuǵın, qorshaǵan ortalıqqa zıyansız, az yaki ulıwma qaldıqsız texnologiyalarǵa diqqat qaratıladı. Degen menen, bul processler ele bar bolǵan texnogenlik civilizaciya tárepinen toqtatılmaqta. Solay etip, jámiyetniń málimlemelestiriw procesinde, jámiyetniń ekonomikalıq, social-siyasiy hám ruwxıy tarawlarındıǵı baylanıslardı qalıplestiriwshı informaciyaq texnologiyalar hám informaciyaq paydalanıw ámelge aspaqta.

«Ózgeshelikler tuwralı aytatuǵın bolsaq – dep jazadı A.Toffler – eski massalıq sanaat óndirisinde mashqalalar eń baslısı edi. Endi rawajlanǵan iri óndiris tarawlarında baslısı informaciya hám kórkem dóretiwshilik bolmaqta» [3:112].

Miynet procesi kórkem dóretiwshilik iskerliginiń bir túrine aylanıp, insannıń shaxs sıpatında qalıplesiwine imkan jaratadı. Materiallıq baylıq, insan óndiris menen almasadı, turmıs iskerliginiń tiykarǵı kórinisi, adam uqıplılıǵın, qabiliyettiligin rawajlandırıwǵa qaratıladı, miynet gumanistik xarakterge iye boladı. Óndiristi informatizaciyalaw hám avtomatlastırıw jumısshıǵa hár qıylı hám mazmunlı talapları qoyadı, jumısshını tikkeley óndiris procesinen shıǵarıp, usı texnologiyalıq procesniń qasında turıwshı subyektke aylandıradı. Adam shaxsınıń qalıplesiwine shárayatlar jaratılıp, sonıń menen birge sociallıq erkinlik rawajlanıwına imkan tuwıladı.

Al, Z.Bjezinskiy pikirinshe; «keleshektiń pozitiv mádeniyatınıń xarakterli belgisi, miynet korinisinıń tópkilikli ózgeriwi menen birge shaxstıń erkin iskerliginiń bolıwı» [4:93] dep keltiriledi.

Informaciyaq jámiyetniń jumısshıları, endi mashinanıń qosımshası emes. Jumısshılar ğárezsiz, oylap tabıwshı, qanıgelik hám bilimniń iyesi, jumısta erkinlik hám ğárezsizlikti qolına aladı. Miynetni avtomatizaciyalaw dawiriniń baslanıwı menen informatika adamdı bir túrdegi, awır, shárshatatuǵın aqıl miynetinen azat etip, onıń intellektin rawajlandıradı. Informatika miynetniń kóplegen túrleriniń nátiyjeliliginiń asıradı, insandı jańa processlerge, jańa bilimlerde baslaydı. Sonıń menen birge, insan miyeti intellektual mazmun menen tolıqtırıladı. Miynetniń intellektualizaciyanıwı – informaciyaq jámiyetke tán xarakterli belgilerden biri.

Sonday-aq, informaciyaq jámiyetke transport, sawda, baylanıs, úy-xojalıǵı hám basqa da xızmet kórsetiwlerdiń kompyuterlestiriliwi bos waqtıń kóbeyiwine alıp keldi. Ózine tán bolǵan «kewil ashar industriya» payda bolıp, jańa jumıs orınları kelip shıqtı. Oyin avtomatları hám basqa da kewil ashar informaciyaq qurallar payda bolmaqta. Maselen, Yaponiyada «ájayıp kishkene máyek» oyınshıǵı jaratılıp, ol máyek formasındaǵı elektron qutisha edi. Onı iske qosqannan keyin, onıń displayinde máyekten shıǵıp atırǵan shojeniń súwreti shıǵadı. Knopkalar járdeminde oyınshıqtaǵı shójege dán beriwge, onı menen oynawǵa, astın tazalawǵa h.t.b islenedi. Oynınnıń tiykarǵı fokusu (qızıǵı) sonda, oyınshıq óshpeydi hám eger shójege dán berilmese, ol aldın ashınarlı shúykildep, keyin ashıwlı seske aylanadı, keyin ázzilep, óledi. Xalıqaralıq bazarda júzlegen hár qıylı video oyınlar satıladı, olar tinbastan jetilistirip barıladı. Bir on jılıqtıń ishinde interaktiv oyınlarıń tórt áwladı jaratılǵan. Dáslepki úsh áwladta video oyındı úzliksiz qıymlastırıp barǵan. Tórtinshi áwladta, bul videooyınlar biriktirilip hám úy kompyuterleri ushın, logikalıq, muzikalıq hám kórkem interaktiv programmalar esabınan kewil ashar oyınlar assortimentine keńeytirildi.

Keyingi optikalıq diskler, besinshi áwlad prodüksiyasınıń birinshi adımı bolıp sanaladı.

Video oyınlar menen qızıǵıw, oynaw, ulıwma bos waqtıń kóbeyiwine hámme waqıtta da jaqsılıqqa alıp

kelmeydi. Maselen, joqarıda aytıp ótken, Yaponiyadaǵı elektron shóje oyınındaǵı, shojeniń «ólimi» kóplegen balalarda psixikalıq buzılıwǵa alıp kelgen.

Hár qanday gódek tunǵış ret dúnyanı óz átirapındaǵı zatlar hám buyımlar, sonıń ishinde oyınshıqlar arqalı anılaytuǵınlıǵın inabatqa alatuǵın bolsaq, olardıń insan tárbiyasındaǵı ornı teńsiz ekeńligi ayan boladı. Oyınshıqlar obrazı balanıń gódek kóz qarasına misli tasqa oyılǵan naǵıstay bolıp morlenip, onıń sanasında bir ómir saqlanıp qaladı. Gódektiń ulǵayıp kásip tańlawı keleshekte qanday joldan barıwı, óziniń turmıs tárizin qanday ádep ikramlılıq, ruwxıy tiykarlarǵa qurıwı da hesh gumansız, onıń balalıqta qanday oyınshıqlar menen dos bolıp óskenligi menen belgilenedi. Ókinishli házirgi waqıtta perzentlerimiz, kóbinese sırt elde islep shıǵarılǵan, biziń milliy tábiyatımızdan uzaq bolǵan oyınshıq hám quwırshaqlardı oynap ulǵaymaқта.

Bos waqıttıń kóbeyiwi individtiń rawajlanıwınıń, turmıs sapalıǵı ósiwiniń shárti bolıp sanaladı, eger effektli waqıt ótkeriwdiń mádeńiyatı joqarı dárejede bolıp, kerekli infrastruktura támiynlense. Bos waqıt «hesh nársе islemew» waqıtı hám erinshekliktiń payıtı bolmawı tiyis. Ol, baslı jámiyetlik baylıq sıpatında bolıp, racional paydalanılıwı, shaxstıń hár tárepleme rawajlanıwı, shaxstıń intellektuallıq potencialınıń kórinisi sıpatında bolıwı kerek. İnsanlarda miynetten bos waqıttan tuwrı paydalanıw qásiyetin qalıplestiriw kerek. Waqıttıń ótiwi menen, bargan sayın bos waqıttan racional paydalanıw sociallıq mashqala sıpatında

qalıplespekte. Bul mashqalanı sheshiw ushın, bos waqıttı qurı waqıt ótkeriw ushın emes, al individtiń uqıplılıǵınıń potencialın anıqlaw ushın, óndirislik emes miynet tarawına tartıw kerek. Demek, jámiyetti málimlemelestiriw procesinde insannıń logikalıq miynet wazıypaları informaciyalıq texnikaǵa beriledi eken, bul texnikalardan paydalanıw ushın miynetkeshten belgili ilimiy bilimlerde iyelewdi (informatika, matematika, til h.t.b) hám olardan dóretiwshilikte paydalana biliwdi talap etedi. Sol ushın da jámiyetti málimlemelestiriw, miynettiń xarakterin dóretiwshilik hám intellektuallıq tárepke qaray ózgerledi. Dóretiwshilik potencialdıń rawajlanıwı bos waqıttı racional paydalanıwdı stimullastırıwı kerek. Avtomatlastırılǵan óndiris payda bolıwı menen, jumısshılar dóretiwshi, oylap tapqıshqa aylanıp, konveyerli óndiristegi almasıwshı jumısshıǵa qaraǵanda, gárezsiz ónermentke uqsap qalmaқта.

A.Tofflerdiń kóz qarasınsha, bul jumısshılar sawatlı, eskilikti jaqtırmaydı, qadaǵalawsız islegendi maqul kóredi, óz pikirine iye bolǵandı qáleydi, ózgeriwlerge, situaciyanıń anıq emesligine, iyiliwshen shólkemlestiriwge úyrengen.

Búgingi kúni de usı pákleniw procesi dawam etpekte. Jańasha, gárezsiz pikirlew zárúrliǵı ele aktual, milliy ideologiyanı qalıplestiriw, xalıq mánawiyatın jetilistiriw búginniń eń áhmiyeli wazıypasına aylanbaқта. Gárezsizlik juwapkershiligi, mine usı wazıypalardı tolıq sheshiwdi usınbaқта.

Ádebiyatlar

1. Karimov I. Joqarı manawiyat – jeńilmes kush. -T.: «Manawiyat», 2008.
2. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovan, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. -T.: “O‘zbekiston”, 2016.
3. Тоффлер А. Новая технологическая волна и Западе. -М.: 1999.
4. Бжезинский З. Великая шахматная доска. -М.: 1998.

REZYUME. Globalishuv jarayonida axborot texnologiyalarining rivojlanishida inson ma'naviy dunyosining shakllanishi va rivojlanishi ilmiy nazariy talqin etiladi.

РЕЗЮМЕ. В процессе глобализации научно интерпретируется формирование и развитие духовного мира человека в условиях развития информационных технологий.

SUMMARY. In the process of globalization, the formation and development of the human spiritual world in the development of information technologies is scientifically interpreted.

PARLAMENTTIŇ JÁMIYET TURAQLÍLÍǴIN HÁM RAWAJLANÍWÍN TÁMIYINLEWDEGI ROLI

A.Q.Bayrieva – siyasiy ilimler doktori, professor

Berdaq atındaǵı Qaraqalpaq mámleketlik universiteti

Tayanch so'zlar: fuqarolik jamiyati, parlament, parlament nazorati, parlament komissiyasi, parlamentlararo hamkorlik, mahalliy Kengash, Oliy Majlis, Qonunchilik palatasi, Senat.

Ключевые слова: гражданское общество, парламент, парламентский контроль, парламентская комиссия, межпарламентская совместная деятельность, местный Совет, Олий Мажлис, Законодательная палата, Сенат.

Key words: narodnoe obshchestvo, parliament, parliamentary zapret, parliamentary commission, inter-parliamentary sovmešnaya rabota, mestnyy Soviet, Oliy Majlis, Regulatory Chamber, Senate.

Puqaralıq jámiyetin qalıplestiriw kóplegen mashqalalardı saplastırıw menen baylanıslı bolǵan quramalı hám dawamlı process. Kúshli puqaralıq jámiyeti tiykarların qalıplestiriw hám jámiyet rawajlanıwın támiyinlewde parlamenttiń ornı áhmiyetli sanaladı. Parlamentarizm principini negizinde is júritiwshi mámleket institutları menen baylanıslı máseleler hár bir rawajlangan mámleketlerdiń siyasiy sistemasında ayrıqsha áhmiyetke iye.

XXI ásirge kelip jáhán jámiyetshiliginde demokratiyalıq qádiriyyatlarǵı qarar tabıwı, puqaralıq jámiyeti tiykarların qalıplesiwi hám rawajlanıwında kúshli wákillegine iye professional parlament ayrıqsha áhmiyetli boldı. Professional parlamenttiń qalıplesiwi puqaralardıń mámleket hám jámiyet basqarıwındaǵı keń qatnasın támiyinlewge, puqaralardıń demokratiyalıq qádiriyyatlar hám puqaralıq jámiyeti ideyaların tereń túsiniwge hám de jámiyet rawajlanıwına tásir qılıwshı nızam dóretiwshiliginiń rawajlanıwına imkaniyat jaratadı. Usı múnásibet penen parlament institutların qarar tabıwı hám rawajlanıw tájiriyesiniń úyreniliwiniń támiyinlew, jámiyettegi ornın anlaw, olardıń tábiyatınıń házirgi payıttaǵı evolyuciyalıq rawajlanıwı hám mánisin túsiniw jetiw keleshekte onı rawajlandırıw rejelerin belgilep alıwda hám jámiyettiń rawajlanıwın támiyinlewde júdá áhmiyetli.

Xalıqaralıq mámleketlerdiń siyasiy sistemasında parlamentarizm xızmetleriniń analizleri sonı kórsetedi, hár bir mámlekettiń parlamenti óziniń rawajlanıw basqıshında demokratiyanıń ulıwmainsaniylyq principleri menen bir qatarda milliy principlerdi jámlestirgen halda nátiyjeli jumıs alıp barmaқта.

Atap aytqanda, Túrkménstan nızamshılıǵında Majlis tárepinen nızamlardıń orınlanıwı hám túsindiriliwiniń qadaǵalanıwı názerde tutılǵan. Túrkménstan Majlisi nızam joybarları sanı hám sıpatın asırıw bazar ekonomikasın rawajlandırıw, jámiyetti nátiyjeli reformalarǵa tartıw ushın qosımsha huqıqıy shart-sharayatlar jaratıw islerin ámelge asırmaқта. Túrkménstanda baslanǵan konstituciyalıq reformalar Bas Nızamnıń eń joqarı talapları, sonıń ishinde puqaralardıń bilim alıw, óz salamatlıǵın saqlaw huqıqına muwapıq jańalaw, milliy ekonomikada bazar qatnasıqların konstituciyalıq tártipke salıw, bárshe múlkshilik formasınıń qorǵalıwın kepillew, isbilermenlik hám shaxsiy baslamalardı mámleket tárepinen qollap-quwatlawǵa xızmet qılıwǵa qaratılǵanlıǵın kóriwimiz múmkin [1].

Qazaqstan Respublikasında da parlamenttiń negizgi wazıypası - nızam dóretiwshilik wazıypası (ásirese, áhmiyetli tarmaqlarda innovaciyalıq wazıypası qollap-quwatlawshı nızam normaların islep shıǵıw; sociallıq